

I. FISCHER

(1923–2002)

Eminentul profesor universitar, cercetătorul de excepție, luptătorul neobosit pentru promovarea studiilor de filologie clasică din România, I. Fischer, s-a stins din viață la 18 octombrie 2002, îndoliind comunitatea științifică a clasicistilor români și străini. A fost și va rămâne o autoritate recunoscută pe plan național și internațional, o personalitate care a marcat esențial destinele celor care au avut privilegiul de a se forma sub îndrumarea sa ori de a-i fi colaboratori.

S-a născut la Iași, la 4 decembrie 1923, într-o familie înstărită, avându-i ca părinți pe Carol, figură importantă a industriei lemnului din perioada interbelică, și pe Flora.

A urmat cursurile primare la Școala „Gh. Asachi” (1930–1934), apoi studiile liceale (clasele I–VI, între anii 1934–1940) la celebrul „Liceu Național” din Iași, unde s-a remarcat ca elev eminent la limba latină, apreciat de profesorul N. Marineanu a cărui severitate era bine cunoscută.

În conjunctura anului 1940, I. Fischer a trebuit să părăsească învățământul de stat și să urmeze clasa a VII-a (1940–1941) la Liceul Evreiesc din Iași, iar clasa a VIII-a la Liceul Evreiesc din București, în urma mutării familiei sale. Acest ultim an de liceu a fost și cel al întâlnirii cu profesorul Alexandru Graur, care, ulterior, l-a avut student, timp de doi ani (1942–1944), la Colegiul pentru studenți evrei. După abolirea legilor rasiale, I. Fischer și-a continuat studiile la Facultatea de Filozofie și Litere din București, pe care a absolvit-o, în anul 1946, cu mențiunea „magna cum laude”.

În 1966, a devenit doctor în filologie, pe baza unei teze de filologie latină, condusă de Al. Graur: *Aulus Gellius, Noaptea atice*. Introducere, comentariu, indice.

Și-a început cariera didactică la Liceul (particular) „I.L. Caragiale”, unde a funcționat, între anii 1945–1946, ca profesor suplinitor de limba latină. În septembrie 1949, a fost numit asistent la catedra de filologie clasică din cadrul Facultății de Filozofie și Litere a Universității din București (ulterior Facultatea de Filologie, iar în prezent Facultatea de Limbi și Literaturi Străine), parcurgând toate treptele ierarhiei universitare: lector (1949–1968), conferențiar (1968–1990), profesor (10 octombrie 1990–1994), iar din 1994 – profesor consultant.

Din motive care priveau originea sa socială, a fost îndepărtat din învățământul superior, în două rânduri: 1952–1954 și 1959–1963.

Imediat după evenimentele din 1989, în martie 1990, a fost ales, cu o mare majoritate, decan al Facultății de Limbi și Literaturi Străine din cadrul Universității din București, funcție pe care a deținut-o până în martie 1996. În același an, a fost ales și șef al catedrei de filologie clasică. În această dublă calitate, I. Fischer a fost

iubit, respectat și admirat pentru rectitudinea, echilibrul, înțelepciunea și devotamentul cu care a păstrat coeziunea Facultății și a catedrei, cu care a apărut integritatea vieții academice.

În noiembrie 1996, a fost numit director al Institutului de Studii Clasice, al cărui membru fondator a fost.

Cariera didactică a lui I. Fischer a fost dublată de activitatea științifică depusă la Institutul de Lingvistică al Academiei, desfășurată mai întâi ca cercetător (1949–1952), cercetător principal (1953–1963) și șef al Sectorului de limbi indo-europene (1963–1975).

Vreme de peste cinci decenii, I. Fischer a predat cursuri și a condus seminarii care cuprindeau aproape toate disciplinele fundamentale ale filologiei clasice: istoria literaturii latine, fonetică și morfologie istorică latină, lexicologie latină, istoria limbii latine, fonetică istorică greacă, istoria limbii grecești, lingvistică indo-europeană, introducere în filologia clasică și, pentru o scurtă perioadă, introducere în lingvistică. În același timp, cursurile și seminariile speciale consacrate limbilor vechi italiene, criticii de text, micenologiei, dialectelor grecești au fost tot atâtea porți deschise studenților către domenii de cercetare greu accesibile.

A fost un profesor înnăscut: prelegerile sale, având puritatea și limpezimea cristalului, erau un model de rigoare științifică, erudiție și originalitate, dar și de artă a captării și menținerii atenției constante a studenților. De neuitat rămân și interpretările de texte din autorii latini, în primul rând, comentariile pe marginea comediilor lui Plaut – scriitorul preferat de profesorul Fischer, al cărui umor subțire și rafinat se întâlnea peste vremi cu umorul sănătos al comedio grafului latin. Devotat, până la uitare de sine, vocației didactice, I. Fischer nu pregeta să-și pună energia, timpul, cunoștințele și biblioteca la dispoziția celor care aveau nevoie de ele. Și-a petrecut fatidica zi de 15 octombrie, ignorând semnele tragediei care avea să urmeze, pentru a-i examina pe candidații care aspirau să devină doctoranzi săi.

Opera științifică a lui I. Fischer, începută în anul 1947 și continuată, fără întrerupere, până în ultimul moment al vieții, cuprinde peste două sute de titluri, reprezentând tratate și sinteze, ediții critice, articole și studii, cronici și recenzii referitoare la limbile clasice și la filologia și lingvistica română.

În cadrul acestei activități, ponderea principală a revenit limbii latine, sub toate aspectele ei. Articolul de debut, din domeniul morfologiei, privitor la formarea adverbilor latine în *-im* (1947), dovedește o cunoaștere profundă a problemei, precum și o perfectă stăpânire a metodei de cercetare. Aceluiași domeniu îi aparține studiul publicat în 1985, în care propune o interpretare proprie a formei de nominativ singular al declinării I. În același an a văzut lumina tiparului prima parte a manualului de *Morfologie istorică latină*, în care este tratat *Substantivul*. Lucrarea reprezintă varianta scrisă a cursului expus de I. Fischer de-a lungul mai multor ani, dar nu o simplă redactare a datelor și informațiilor din

versiunea orală, ci amplificarea unor capitole, înmulțirea exemplurilor, luarea în considerație a unor detalii întâlnite în inscripții și operele autorilor latini. Discuțiile critice, punctele de vedere personale, informația densă transformă manualul într-o contribuție originală într-un domeniu în care cu greutate se mai poate spune ceva nou.

În cadrul foneticii, I. Fischer a studiat corelația consonantică „palatalizat” ~ „labializat” în latina târzie (1976), a propus o descriere fonologică a consonantismului latin (1979) și a discutat data asibilării lui [y] (1980).

Preocupările din domeniul limbii literare s-au materializat și ele în contribuții științifice de valoare, dintre care se remarcă studiul dedicat limbii lui Plaut (1971), citat și utilizat de M. Leumann în lucrarea fundamentală de gramatică istorică a limbii latine, *Lateinische Laut- und Formenlehre* (1977).

În sfera cercetărilor întreprinse de I. Fischer se înscriu și studiile de semantică și lexicologie latină. Printre temele abordate se află explicarea sensului sintagmei lucrețiene *natura rerum*, precum și relevarea unui sens necunoscut al adverbului *tandem*. Excelenta sinteză asupra vocabularului latin, inclusă în volumul I, *Limba latină* din tratatul de *Istorie a limbii române* (Editura Academiei, 1965), în care autorul analizează stratificarea etimologică și repartitia stilistică a lexicului latin, s-a bucurat de aprecierile elogioase ale specialiștilor români și străini.

Interesat de trăsăturile dialectale ale latinei târzii, I Fischer a abordat acest domeniu din perspectiva istoriei limbii române. Rezultatele cercetărilor sale pot fi urmărite în capitolul privitor la *Lexic*, din volumul al II-lea al *Istoriei limbii române* (1969), dar mai ales în sinteza *Latina dunăreană* (Editura Științifică, 1985), distinsă cu premiul „Timotei Cipariu” al Academiei Române.

În *Enciclopedia limbilor romanice* (Editura Științifică și Enciclopedică, 1989) a redactat articolele referitoare la limba latină.

De o deosebită apreciere în rândul specialiștilor s-au bucurat contribuțiile sale în domeniul criticii de text. Ediția critică a operei lui Aulus Gellius, *Noaptele atice*. Introducere, comentariu, indice (Editura Academiei, 1965, LXXX + 606 p.) a fost recenzată în țară (D.M. Pippidi) și în străinătate (V. Pisani, M. Durry, A. Ernout, R. Browning, R. Marache), fiind citată și utilizată în studii și ediții ulterioare al operei acestui autor latin.

Intrate în circuitul științific internațional, studiile asupra limbilor italice conțin puncte de vedere proprii asupra raporturilor genealogice dintre limbile oscă, umbriană și venetă, aduc clarificări privind sistemul vocalic din limba oscă, corelații din unele limbi mediteraneene, randamentul funcțional al ocluserelor în limbile italice și în miceniană.

I. Fischer a fost unicul specialist român în domeniul micenologiei, cercetările sale, îndreptate către descifrarea și interpretarea inscripțiilor miceniene, materializându-se în formularea unor puncte de vedere personale comunicate (și ulterior publicate) la congrese internaționale.

A manifestat un interes constant și pentru filologia și lingvistica română. Rodul acestor preocupări au fost edițiile critice – modele de editare științifică – ale operelor lui Anton Pann și Grigore Alexandrescu (în ceea ce îl privește pe cel din urmă, ediția Opere, I, 1957 a fost propusă pentru premiul „B.P. Hasdeu” al Academiei Române, neacordat însă din motive de ordin politic).

De remarcat sunt și articolul lui I. Fischer despre originea latină a neutrului românesc (1975), notele etimologice (1979, 1982) și sinteza referitoare la formarea cuvintelor în limba română, *Rumänisch Wortbildungslehre (Formation des mots)* în *Lexicon der Romanistischen Linguistik* III, Tübingen.

I. Fischer a participat cu comunicări la congresele internaționale ale asociației „Eirene” (unde a avut, în plus, și calitatea de conducător al delegației române) și ale Federației Internaționale de Studii Clasice (FIEC).

A fost membru în comitetele de redacție ale revistelor „Studii și cercetări lingvistice” (din 1956), „Revue Roumaine de Linguistique” (din 1965), „Studii clasice” (membru, între 1967–1974, redactor responsabil adjunct, din 1974, redactor responsabil, din 1983).

A făcut parte din comitetul de redacție al publicațiilor „Bibliotheca Classica Orientalis” (Berlin, 1962–1969) și „Klio” (Berlin, 1988–1992).

Ca editor al revistei „Studii clasice”, I. Fischer s-a străduit cu toate puterile și, adeseori, cu destule sacrificii materiale să asigure apariția și difuzarea numerelor succesive ale revistei, precum și menținerea unui înalt nivel științific, care a înscris-o în rândul celor mai prestigioase publicații de profil.

A fost membru fondator al Societății de Studii clasice din România (cenzor, 1958–1961, secretar general adjunct, 1961–1989, președinte *de facto*, din 1989), membru al Societății Române de Lingvistică (secretar adjunct, 1947–1949, vicepreședinte, 1970–1973, președinte, 1973–1978) și membru în Comitetul internațional pentru latina târzie și vulgară (din 1991).

I. Fischer a fost profund preocupat de calitatea predării limbii latine în învățământul liceal. A scris o serie de articole, în care a insistat asupra locului și rolului limbilor clasice în școala medie; a participat în anii 1950 și 1951 la elaborarea manualelor de limba latină pentru clasele VIII–XII; în 1978, a publicat, în colaborare, un manual pentru clasa a IX-a, care a cunoscut mai multe ediții, ultima în 1991.

Ca membru în mai multe comisii din cadrul Ministerului Educației Naționale a participat la încercările de ameliorare a sistemului educativ din România și a luptat pentru viitorul filologiei clasice. S-a aflat în fruntea delegației profesorilor de latină care, în 1990, a reușit să obțină reintroducerea studiului limbilor clasice în învățământul preuniversitar, a militat neobosit pentru reformele structurale necesare unui învățământ modern.

I. Fischer s-a făcut remarcant și prin acțiunile sale în cadrul societății civile. Susținător al ideilor democrației autentice, a fost membru fondator al Alianței Civice, al Asociației „Solidaritatea Universitară” și membru în Consiliul de onoare al Fundației Române pentru Democrație.

Prin studiile fundamentale publicate, prin existența specialiștilor formați de el și constituiți într-o adevărată școală științifică, savantul I. Fischer, figură emblematică a filologiei clasice românești, va fi mereu o prezență vie, concretă, pentru generațiile viitoare. Perpetuarea amintirii Omului I. Fischer – model de aleasă și discretă înțelepciune, de echilibru, politețe și umor subțire, intelectual rafinat, subtil cunoscător al muzicii, al artelor plastice și al literaturii, o siluetă longilină, esențializată, purtând cu sine nedespărțita servietă doldora de cărți – rămâne o datorie a celor care l-au cunoscut și i-au fost aproape.

Eugen Cizek și Ana Cristina Halichias